D·N
6/12 1955

Lärartillsättning och lärarrekrytering

Lärarrekryteringen till enhetsskolans högstadium och läroverken är i hög grad otillfredsställande — regeringen och sköloverstyrelsen planerar olika åtgärder för att så snart som möjligt följa fuckorna med tyngre krafter som vill ge sig in på banan. Då är det särskilt oklokt att samtidigt göra lärarnas ställning osäkrare, enligt deras egen bedömning, att införa regler för tillsättningen som framkallar oro och misstro.

I synnerhet bland läroverkslärarna har skolstyrelsekommitténs förslag väckt häftig kritik. Kårorganen vittnar om en livlig opposition. Sökert kommer denna också till uttryck i remissyttrandena från skolkollegier och kommunala instanser. Lärarna fruktar att de förlorar en viktig garanti för saklig bedömning genom den föreslagna överflyttningen av bestämmanderätten från central till kommunal instans, från fackmän till övervägande lekmän. Om den uppfattningen sprider sig att lärarnas framtid kommer att bli ovissare, mera beroende av tillfälliga lokala inflytelser, så är det stor risk för att nyrekryteringskampanjen misslyckas.

Resonemanget här inte tillämpning på folkskollärarna. De kommer i en något bättre belägenhet än hittills när det gäller meritvärderingen. Möjligheten för den kommunala myndigheten att fritt välja mellan tre på förslag uppförda bortfaller och ersätts med principen att den för tjänsten mest meriterade — beräknat efter poäng jämte hänsyn till kommunens speciella behov, som det heter — skall utses. Den ordningen skulle nu införas för flera lärargrupper, och på det sättet räkar ännuskärna under 29:e lönegraden ut för en försämring i jämförelse med det gamla systemet med avgörandet i deras fall förlagt i sköloverstyrelsen.

Motiven för denna omläggning i enhetlighetens namn förefaller just nu anmärkningsvärt svaga. Det vore bättre att avstå — ingen av parterna skulle då ha någon anledning att klaga. Städen att låta skolöverstyrelsen behålla det direkta ansvaret för tillsättningen av rektorer och andra skolledare vinger ännu tyngre. Skolchefernas liksom lärarnas ställning behöver snarare stärkas mot risken att den till tjänare åt en försämrlig lokal partipolitik.

Att kommittén själv inte är främmande för dessa förteelser framgår av flera uttalanden i samband med lärartillsättningen. På ett ställe talas det om att lokala synpunkter stundom fått alltför fritt utrymme. I annat sammanhang säger det något om fördelarna för den som haft "provtjänstgöring" på en ort: det uppstår lätt "en alltför stor bundenhet vid lärare som börjat sin tjänstgöring inom skoldistriktet, även då de är personbart att annan väsentligt överlägsen sökande finns att tillgå". Den nya s. k. objektiva meritvärderingen kommer inte att utesluta en liknande tendens. Det är det som gör lärarverkslärarna så betänksamma: de har ju hittills varit mera skyddade mot ett godtyckligt lekmannabedömande, mot att ortspampar gynnar gunstlingar, lyfter fram politiskt behagliga kandidater. Flitigt deltagande i föreningslivet och medborgerlig förtroendeuppdrag skall nu skänka poäng ("allmänt sett av betydelse för läraverksamhet"). Hur fastdkomma en enhetlig, objektiv bedömning på sådana grunder? Vilka är de kommunala behov av betydelse även för skolan som skall tillgodoses på den vägen? Här öppnas för kommunerna en lucksvig, där lärare eller rektorskandidater som gjort sig omtyckta på orten kan slinka in, bättre andra borde fått förstaget. Folkskollärarna hör få sin anställningsproceedur förbättrad, men lärarverkslärarna "kan inte tolerera att få sin försämrad", lyder en starkt betonad sats i lärarverkskårernas yttrande.

De centrala myndigheterna har långt större möjligheter att vid sitt urval jämföra den enskilde med sina jämnåriga. Risken för byråkratisk, stringt formell meritvärdering är därför inte förbi — tvärtom är den varit stor, är det även nu — men det är ett fel i skolöverstyrelsens sammansättning som man bör komma till rätta med. Överstyrelsen måste modernisera och förstärkas. Lärverkslärarnas hållning visar trots allt övervägande förtroende för den högsta skolmyndighetens sakenlighet och strävan att tillgodose skolans intresse. Varför försvaga detta band i ett kritiskt skede? Det vore från alla synpunkter olyckligt att beröva dessa lärargrupper en förankring som i alla fall har givit dem en viss känsla av trygghet mitt under all oro, alla anfäktelser inom skolvärlden.

Harju och Rudfalk

I ena fallet var det fråga om en norrman som 1942 lyckades fly ur ett tyskt fångläger i Nordnorge för att gå i tyskt tjänst. I det andra fallet — som inträffade 1943 — begav sig en svensk arbetare tillsammans med en norsk kamrat över gränsen till Sovjet; deras plan var att ta sig fram till Murmansk för att därifrån fortsätta med båt till England.

I bägge fallen blev utgången en helt annan. Såväl norrmannen Osvald Harju som svensken Ragnar Rudfalk och hans norske kamrat blev praktiskt taget omedelbart arresterade och underkastade månadslånga, tidvis rent tortyrmässiga förhör. Alla deras påståenden om att de kommit till Ryssland för att delta i kriget mot Tyskland svärdades som rena bedrägeriet. För tyssarna var saken klar: männen var spioner i tysk tjänst — varför skulle de annars ha givit sig över till Sovjet? Man var på rysk sida så genomgyrd med misstänksamhet, så besatt av doktrinen om alla utlänningars i grund och botten onda avsikter att sanningen om Harju och Rudfalk helt enkelt inte ingick — inte fick ingå — i förhörsledarnas föreställningsvärld. Detta samtidigt som den officiella ryska propagandan oavlåtligt hamrade in tesen om Sovjetunionen som all världens arbetares räddande fosterland.

Efter de pinliga förhören avkunnades stränga straff för i samtliga fall "illegal övergång av gränsen". Harju dömdes till 15 års fängelse, Rudfalk och hans norske kamrat fick vardera tre år. Rudfalk överlevde tre fasansfulla år i olika slavläger, medan kamraten dukade under. Efter utståndet straff och något års sitt som "fri" arbetare lyckades Rudfalk med svenska legationens hjälp återvända till Sverige och redogjorde för sina upplevelser i en bok ("Jag jobbade i Sovjet"), som alltjämt utgör en av de bästa skildringarna av ryska slavläger och ryskt arbetsliv.

Nu har också Harju fått återkomma till sitt hemland, dock först sedan statsminister Gerhardsen tagit upp hans sak under sina samtal med de ryska ledarna i Moskva. Ännars har man på norsk sida under flera år arbetat på att få Harju frigiven, men ryssarna svarade länge att någon person med detta namn över huvud taget inte fanns i Sovjet — tills han nu plötsligt hämtas fram och skickas tillbaka. Det ligger nära till hands att tänka på Raoul Wallenberg — för några år sedan försvann Moskva direkt att Wallenberg alls kunde finnas i Sovjet; nu har ryssarna lovat att han, om han påträffas, omedelbart skall få återvända till Sverige.

PRESSGRANNAR

Norske statsministern vill ha ett helt ämbetsverk till sitt förfogande, ett utvidgat sekretariat bestående av tre expeditionschefer med underordnad personal jämte tre personliga sekreterare med statssekreterares ställning. Regeringsförslaget om denna nyskapelse var ett ganska lunt dokument på bara sju sidor, där de principiella synpunkterna i en hastig vändning skötts åt sidan. Stortingets administrationskommitté, som fått hand om saken, anmärker också att "genomförandet av en ordning med ett eget ämbetsverk för statsministern bryter mot sedvanliga förhållanden till en grad som aynes vanda om något slags principiell förändring i landets styrelsesätt och som väcker frågor av konstitutionell karaktär". Speciellt efterlyser det borgerliga flertalet, som dikterat avslagsbeslutet, en grundlig utredning om förhållandet till de olika departementen och det konstitutionella ansvaret för skilda åtgärder. Socialdemokraterna i kommitén reserverar sig till förmån för regeringsplanen om "en liten kärna av facklign expertis och politiska medarbetare som när som helst kan skaffa nödvändiga upplysningar och utredningar" — det är deras bekräftelse.

Anmärkningen blir det en större debatt i stortinget. Några tidningar har uttalat sig — på den icke-socialistiska sidan genomgående kritiskt. Verdens Gang (v) talar om en överregrering inom regeringen":

Ett embetsverk med en slik bredde i toppen, faktisk svarende til et helt departements, vil gjøre statsministerens kontor til noe helt annet enn det er i dag. Man kan derfor godt forstå betenkeligheter i administrasjonskomiteen. Det er som så ofte før vist en merkelig sonchalanse under forberedelsen av hele saken.

Vinst blir regeringen och statsministern få den praktiska hjälp som de verkligen behöver för allmänt erkända arbetsuppgifter, säger Aftenposten (h), men det här går långt utanför detta:

Det kan også bety en vesentlig endring av hele vårt styresett... Proposisjonen forteller ikke noe om det omfatte i arbeidsområde og ansvarsforhold, som forslaget må føre med seg.

En utveckling enligt norske statsministerns önskan skulle ytterligare öka regeringsledarens övertag med ledaren för det största oppositionspartiet. Den senare saknar i Norge likaom i Sverige statsbärare till att blygsamma sekretariat — ett förhållande som ibland har påtalats med åberopande av engelsk parlamentarisk praxis, som söker skapa en viss balans.

Fallet Lifaco är en påminnelse om det otillfredsställande administrativa rättskyddet. Det är inget angrepp mot regeringsrätten att påstå detta, framhåller Svenska Morgonbladet (fp) gemensmt utrikesministern, som i riksdagsdebatten i ämnet ville vrida kritiken därhän. Regeringsrätten kan ju inte omskapa sig själv, utan det är statsmakterna som måste göra det:

Det första kravet på en högsta domstol i skattefrågorna är full självständighet, det andra är motiverat av beslutet. Självständigheten är om icke reellt så dock formellt beskuren därutinnan att en tjänsteman inom något av departementen är dess föredragande — om det gäller skattelvister i allmänhet en tjänsteman inom finansdepartementet. Att detta har sina stora betydelse kan icke bestridas. Att regeringsrätten icke motiverar sina beslut är ett faktum, men ett faktum som när det gäller svårbedömliga rättsfrågor måste betraktas som rättsligt otillfredsställande.

Gäller det t. ex. en inkomstskatt så har ju den rättssökande åtminstone i prövningsnämnden tillfälle till muntlig kontradiktorisk förhandling. I fallet Lifaco däremot gick tvisten direkt från kontrollstyrelsen till regeringsrätten utan någon mellaninstans.

Detta system är rättsligt otillfredsställande, vilket inte minst Lifacodebatten har visat, och kritiken kommer inte att upphöra förrän det blir ändring.

Det nya ämbetsverket för prisövervakning har fått onödigt stora dimensioner. Det är en kritisk reflexion i flera liberala och konservativa tidningar med i stort sett positiv inställning. Det kunde ha räckt med billigare former för konsumentupplysning. Vidare finns man fullmakt för regeringen att tillgripa priskontroll närhelst det uppstår allvarlig inflationsfara föreligger. Flera tidningar begär riksdagens underskrift på ett sådant beslut. Falu-Kuriren (fp) exempelvis:

Erfarenheterna manar till försiktighet denna gång med att lämna vittgående fullmakter åt regeringen. Riksdagen är numera samlad större delen av året, och det skulle därför inte möta några stora praktiska hinder om det förbehölls åt riksdagen att i nödfall besluta om den direkta priskontrollens temporära återinförande.

Samma idé har Handelstidningen (fp):

Kärleken till fullmakter har blivit en fördom, och man besvärar sig inte längre med någon motivering. Allt vi vet om priskontrollen

Linbana föreslås för Abiskofjäll

Svenska turistföreningen har i dagarna lagt fram ett förslag om att bygga en linbana upp till fjälleet Nuoljs vid Abisko turiststation. Ekonomisk hjälp har begärts av Kiruna stad, vars drätselkammare skall behandla frågan på onsdag.

Linbanan skulle enligt förslaget börja vid järnvägen några hundra meter väster om turiststationen och användas både vinter och sommar. Den skulle bli 1.500 meter lång med en stigning av 500 meter och sluta 900 meter över havet. En linbana skulle betyda mycket för att underlätta fjällvandringen i dessa trakter och vidare skulle det bidra till att förlänga vintersäsongen betyd det i förslaget. Den knappa snötillgången i Abiskotrakten på våren gör nämligen att säsongens längd alltid blir ovisis. (DN, Luleå.)

Fjorton brott på en natt

14 olika brott under en natt hann två interner vid ungdomsfängelset i Uppsala med under en rymning. Med en stulen bröddeg bröt de sig in i nio olika biler och gjorde dessutom inbrott i verkstäder och somaritlogor innan de efter en natt greps i Knivsta på väg mot Stockholm. Internerna är 18 och 20 år gamla. —

under "normala" tider styrker att den är ett slags självbedrägeri. Om regeringen kan vilka med priskontrollen litet när som helst, så fyller denna dåligt sin uppgift att vara en reserv i verkligt bekymmersamma lägen... Riksdagens medverkan bör göras till ett villkor, ty dels vore den en viss garanti mot misbruk, dels skulle den understryka allvaret i åtgärden.

DAGENS NYHETER
TEGELBACKEN, STOCKHOLM 1
Telefon: 22 40 00
för riksanstalt: 22 40 30
Telegramadress: Dagnyheter
Postgiro 1 858 (för annonser) nummer 1 617 (för prenumeration)
Chefredaktör: Herbert Tingsten (Träffas säkrast kl. 13.30—14.30)
Politisk huvudredaktör: Leif Ekblom
Redaktionschef och ansvarig utgivare: Sten Rudman
Dagens Nyheters Aktiebolag. Verkst. direktör: Helge Hedberg
PRENUMERATIONSPRISEN A — Stockholmsupplagan
stor-Stthlm övrigt tidningsområde landet
Månad ..... kr. 6:75 6:25
Kvartal ..... kr. 19:75 18:25
Halvår ..... kr. 39:— 36:—
Helår ..... kr. 78:— 72:—
ANNONSPRISLISTA
daterad 1/5 1955 tillhandahålles på begäran.
Från starten nr 30642
Dagens Nyheters tryckeri, Stockholm 1955

Riksdagssammanträden

Tisdagen den 6 december 1955

Första Kammaren kl. 14.00
Andra Kammaren kl. 14.00
Statsutsk. ks plenum kl. 11.00
Lagutsk. del. kl. 14.00
2:a Lagutsk. kl. 15.30
Lagutsk. del. kl. 10.30 i 2:a Lagutsk. lokal
Jordbr.-utsk. kl. 11.00

STOR BELÖNING

Brooch (hängsmycke med buke) platina med briljanter — varav en stor rosa — förlorad den 24 november i Stockholm eller Göteborg eller under tågresa mellan dessa städer.

Upplysningar lämnas till Thulebolagen, avd. smyckeskador, Sveavägen 44, Stockholm. Telefon 23 80 00.

Nu PV444-garanti även för Volvo PV445

Text på garantiredel:

Om denna bil inom fem år skadas i Sverige genom yttre olyckshändelse eller överkan, betalar Volvo vid varje tillfälle del av reparationskostnaden, som överstiger 200 kronor. Undantagna är kostnader som ersättes av annan och kostnader för skador, som uppstått i samband med brand, stöld, "billån", rattfylleri, deltagande i hastighetstävlingar eller militär användning. Anmälan om skadan skall göras till någon av Volvos återförsäljare, som ombesörjer reparationen.

VOLVO PV 445, DUETT DH o. PH. Riktpris fritt fabrik inkl. värme m. luftkonditioner. 9.510:—

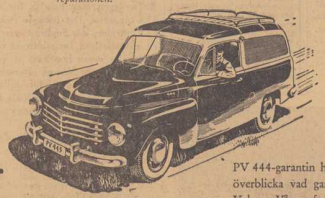

VOLVO PV 445 SKÅPVAGN. Riktpris fritt fabrik inkl. värme med luftkonditionering. Grundmånad 8.875:—

PV 444-garantin har nu gällt i över ett år. Vi kan därför överblicka vad garantin innebär för våra kunder och för Volvo. Våra erfarenheter är så goda att vi ansett oss böra utsträcka garantin att från och med 1/12 1955 även omfatta Volvo PV 445 DH, PH och DS — dvs. herrgårdsvagnar och skåpvagnar av typ Volvo Duett, vilka levereras fr. o. m. denna datum. PV 444-garantin innebär en vinst för PV 444-ägaren på upp till 3.125:— på fem år. Totala vinsten är beroende på ortsgrupp och bonusläge.

VOLVO PV 444 Riktpris fritt fabrik från Kr. 7.475:—

VOLVO

Återförsäljare i Centrala Stockholm
ERNST NILSON AB
Hälsingegatan 33. Tel. 34 06 00
Sveavägen 53. Tel. 34 96 40.
Drottningholmsvägen 187. Tel. 26 25 55

Återförsäljare i Stor-Stockholm:
Bandhagen: HALLSEN BIL AB (filial) Moostensbacken. Tel. 47 23 42
Brännkyrka: HALLSEN BIL AB Högerstensvägen 254. Tel. 46 01 14
Enskede: ENSKEDE BIL AB Bilåtervägen 5, Johanneshov Johanneshov. Tel. 39 02 70
Huddinge: HALLSEN BIL AB (filial) Förrådsvägen 17. Tel. 97 19 76
Nacka: NACKA BIL AKTIEBOLAG Värmdövägen 200. Tel. 16 05 09
Roslags-Näsby: HARALD VILÉN AB Stockholmsvägen 100. Tel. 38 29 40
Spånga: TORSELL & LUNDBERG AB Enevägen 30. Tel. 52 00 90
Sundbyberg: BILBOLAGET SOLNA-SUNDBYBERG AB Landsvägen 47. Tel. 28 25 20

HYLLOR
praktiska konstruktioner för kontor bibliotek arkiv laboratorier butiker privatinredn.
Sparrings
Försäljningsavd
Karlavägen 89 — Stockholm O
Tel 67 56 50 — 67 76 75 — 67 76 81

Åter slutsåld
Ny upplaga i press
EN RESA JORDEN RUNT
och andra teckningar
Med förord av Kar de Mumma
Ca 300 OA-teckningar
— för endast 12:50!
Alltjämt på bestsellerlisten
NATUR OCH KULTUR

Viktigt meddelande till WILSON & CO AB:s kunder

Fr. o. m. i dag flyttas flertalet av våra expeditioner från kontoret i Klarabergsgatan 56 till Gamla Brogatan 13. Trots att avtal om telefonflyttning rättsligt träffats, har tyvärr ännu endast ett starkt begränsat antal linjer och apparater ställts till det nya kontorets förfogande. Den nya, större automatiska telefoncentralen kommer antagligen att tas i bruk först i slutet av nästa vecka. Vi ber därför att få påminna kunderna om att vårt nya försäljningsställe på Gamla Brogatan 13 ännu ej är fullständigt utrustat för telefonförbindelse och därför ännu ej kan förutsättas för övrigt med de obligationer som härmed följa. Tills vidare sälter direktionen och expeditionen kvar på Klarabergsgatan 56; övriga avdelningar äro överflyttade till Gamla Brogatan 13.

Telefoner till Gamla Brogatan 13: begränsat antal linjer växel 23 48 10 direkta linjer 20 39 73, 20 26 29, 21 62 29, 10 14 93, 10 14 39

Telefoner till Klarabergsgatan 56:

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.